

hely korábbi terepbejárásból (1998, Ilon Gábor) már ismert. A kábel 15+650 és 16+430 szakasza között bolygatták meg a lelőhelyet. A leletmentés 2000. november 20–28. között folyt.

A lelőhely többszörösen bolygatott, közút, vasút és több vezetékrendszer is átvágja. Több korszak megtelepülését figyelhettük meg: Dunántúli Vonaldíszes Kultúra, bronzkori, kelta, és kora középkori telep, valamint egy római katonai tábor barakképületeinek nyomait.

Munkatársak Ilon Gábor és Kiss Péter.

FARKAS CSILLA

200. Kunágot, Árpád utca 114.

(Békés megye) (A), Ú

Az 1856-ban Kunágotán napvilágra került avar kori előkelő sír lelőhelyét hitelesítendő ásatást kezdtünk Kunágotán, az Árpád utca 114. sz. ház telkén. A közelmúltban új adatok bukkantak elő a sír megtalálásával kapcsolatban. A levéltári és régészeti adatokat összevetve nagyon valószínű, hogy a sírt a fent jelzett kunágotai ház telkén találták.¹³

A hitelesítő ásatásra 2000. augusztus 7–10. között került sor. A lakóházhoz közelebb eső telekrészen jelöltük ki az első szelvényeket, a meglévő épületektől alig 6–10 méteres távolságra. Ezen a részen a felszín már lejtős, egy közeli, egykori vízjárta terület, meder felé egyre laposabb (adataink szerint a sírt egy mély fekvésű részen találták). A szelvényeink között csupán tanúfalat hagytunk, gyakorlatilag a teljes rendelkezésünkre álló területet megkutattuk. A szelvényekben kivétel nélkül csak újkori, 19. vagy 20. századi beásások, illetve nagyobb részt törmelékes, szemetes feltöltések maradványait találtuk. Összesen kb. 135 m² területet vizsgáltunk meg a sárga, bolygatatlan altalajig feltárva, ám régészeti korú objektum nem került elő. Az utóbbi években konyhakertként használt területet teljesen átforgattuk, a háztól távolabb eső, most kukoricásként használt telekrészre a lábon álló növényzet miatt nem jutottunk el, ezért az ásatást felfüggesztettük.

A nagy kiterjedésű, és sokszor igen mélyre nyúló újkori bolygatások miatt nem zárható ki annak a lehetősége, hogy a keresett sír a megkutatatott területen volt, de az újkori beásásokkal, kincskereséssel azt teljesen megsemmisítették. Ennek ellenére a hitelesítő ásatást indokolt folytatni a lakóháztól távolabbi területek felé, hiszen a levéltári források kifejezetten mély fekvésű, vízjárta területről szólnak a sír megtalálási helyét illetően.

LISKA ANDRÁS

201. Kup, Egyes

(Veszprém megye) U, R, B, Ú

A lelőhelyen 1974-ben Mithay Sándor végzett ásatásokat. A lelőhelyet Szalay Kálmán bejelentése alapján találta meg, és a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának illetve a lengyeli kultúrának leletanyagát, gödreit tárta fel. A leletanyagot R. Gläser, Regénye Judit és T. Bíró Katalin dolgozták fel.¹⁴

A lelőhely az MRT Veszprém megyei köteteiben még nem szerepel: Ilon Gábor a topográfiahoz készített kiegészítésében 39/5 számon regisztrálta. A területen a '80-as években terepbejárást is végeztek, amelyekből, valamint Szalay Kálmán gyűjtéséből jelentős mennyiségű újabb leletanyag került a pápai múzeumba. Az eddigi leletanyag kiemelkedő darabjai a közeli Tevel-hegyről származó tűzköeszközök, elsősorban magkövek.

A lelőhely tervszerű kutatására a község kezdeményezésére került sor: 1999-ben Varjú Dezső, kupi származású tanár helytörténeti munkáját a község megjelentette. A könyvbemutatón merült fel a további ásatások lehetősége, amit a község is aktívan támogatott.

A feltárást a Magyar Nemzeti Múzeum végezte, amelyhez a Laczkó Dezső Múzeum is jelentős segítséget nyújtott. A helyi múzeum – a pápai gróf Esterházy Károly Kastély- és Tájmuzeum, amelynek gyűjtőterületéhez Kup község tartozik – szintén támogatta munkánkat. A 2000. évi ásatás során összesen 85 m² területet tártunk fel hagyományos kézi módszerekkel (4 db 1×10 m árok, 3 db 3×5 m szelvény), emellett 400 m² terület megkutatóására volt módunk a humusz eltávolításával. Ez utóbbi terület az újonnan telepítendő lucernás helyén volt, ahol a következő néhány évben nem lehet ásatást végezni.

Az árkokat úgy telepítettük, hogy csatlakozzunk Mithay Sándor 1974-es szelvényeihez. Ebben nem jártunk egyértelmű sikerrel. A szelvényeket részben az árkokban megfigyelt gödörreszlethez (2., 4. árok; 1. szelvény) csatlakozóan telepítettük, részben a felszínen megfigyelt leletsűrűsödés alapján tűztük ki.

A három szelvényben összesen két nagy gödörkomplexumot sikerült megtalálni. Mindkettő uralkodóan a lengyeli kultúrához tartozó leletanyagot szolgáltatott, szórványosan DVK cserepek mellett. A leletek között kis számban bronzkori és fiatal (újkori) kerámia is megfigyelhető volt.

Az 1. szelvényben legalább három, egymásba ázott gödör részletét tártuk fel, ami egy nagy lengyeli hulladékgödörből, egy ebbe beásott égett törmeléket tartalmazó steril gödörből és a nagy gödör alatt jelentkező, valószínűleg áldozati gödörből állt. Ebben, többféle állatcsontanyag mellett, egy lapos, erősen profilált aljú talon elhelyezkedő őstulok szarvpár volt. A belső gödör

13 LISKA A.: Adatok a kunágotai avar kori sír előkerülésének körülményeihez. In: Hadak Útján. A Népvándorlás Kor Fiala Kutatóinak 10. Konferenciája. Szeged 2000, 231–241.

14 REGÉNYE J. – GLÄSER, R. – BÍRÓ K.: Kup–Egyes, Veszprémi Történelmi Tár II. (1989) 18–42.

kitöltése zsíros, hamus, szürke rétegekből állt, amelyeket sárga agyagos sávok választottak el. A kitöltésből, a hamus-zsíros rétegből is földmintát vettünk. A nagy hulladékgyűjtő gazdag kerámiaanyagon kívül őrlőköveket, kőeszközöket, több csiszolt kőbaltát, orsógombokat és karikákat is tartalmazott. Szórványosan, leginkább a DK-felé eső részen, vonaldíszes cserepek is előkerültek.

A gödör Ny felé folytatódik és az őstulok szarvpár alatt sem értünk le teljesen az aljára. A kibontott felületre műanyag fóliát terítettünk, majd betemettük.

A 2. és 3. szelvény gödre szintén gazdag és főként lengyeli kultúrához tartozó leletanyagot tartalmaz. Előzetes megfigyeléseink szerint valószínűleg a kultúra II. fázisához tartozó leletek kerültek elő. Viszonylag sok a festék és a festett cserép, vörös- fehér festéssel.

Mind a két gödörkomplexum tovább folytatódik, ezért a feltárás folytatását feltétlenül indokoltnak látjuk. A dózerrel megkutatott felületen csak szórványos leletanyag került elő – többek közt egy nagyon szép csiszolt véső-penge. A telep tehát errefelé is folytatódik. Munkatárs: Regénye Judit.

T. BÍRÓ KATALIN

202. Kurd határa

(Tolna megye) Ø

A településen 1999. december 8-án végeztünk légi feldehárítást, 2000. március 9-én pedig terepbejárást. Sem a Kurd és Csibrák közötti, a vasút és az országút által határolt háromszög alakú szántásban, sem a Kurdról Döbröközre vezető úttól D-re, a kurdi Állami Gazdasággal szemben a szántásban nem találtunk leleteket, bár légi fotón foltok látszódtak.

BERTÓK GÁBOR

203. Kurtyán, Pálos kolostor- és templomrom

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk

A Perényi Imre által 1408-ban alapított, Újháznak nevezett kurtyáni (időnként tévesen nyárádinak mondott) és a 16. század közepén romba dőlt pálos kolostor- és templomrom területén Czeglédy Ilona 1969-ben már végzett régészeti kutatást. Az azóta már teljesen elvadult romterület helyreállítását a helyi önkormányzat tűzte ki célul. Ennek elősegítése céljából 2000-ben megkezdtük a templom belsejének és környezetének megtisztítását a legutóbbi ásatás óta összegyűlt törmeléktől és bozótól. A munka a templom szentélyének belső terére és közvetlen külső környezetére korlátozódott.

Mivel csupán az 1969 óta keletkezett törmeléket távolítottuk el, leletanyag – leszámítva az 1969-es ásatás során már megtalált, azonban onnan el nem szállított faragott köveket – nem került elő. A pusztulást megelőző utolsó járósíntet nem vágtuk át.

Új információt mindössze az jelentett, hogy a szentély K-i felében azonosítottunk egy súlyosan csonkult fennmaradt oltáralapot, valamint a kolostorépület

K-i külső falának D-i végén, „in situ” állapotban előkerült a szentélytől É-ra húzódó folyosó K-i végfalában már korábban megtalált lavabo kő kifolyója.

SIMON ZOLTÁN

204. Lábatlan, Református templom

(Komárom-Esztergom megye) Kö

2000 júniusában a református templom homlokzatának felújítása kapcsán külső falkutatást, valamint az É-i oldalon szondázó régészeti feltárást végeztünk. A falkutatás során tett megfigyeléseink kiegészítették Horváth István 1969-es kutatásának eredményeit (MRT 5. k. 10/1).

Az elsőként 1400-ban említett lábatlani templom gótikus nyílásrendszeréből kibontásra kerültek a korábbról is ismert, körtetagos profilizású, fejezet nélküli, enyhe rézsúvel megállított lábazatú D-i kapu, valamint az egykori középkori ablakrendszer elfalazott maradványai. A hajón egyszerű, rézsús kőkeretes ablakok, a szentélyen mérműves tagolású 15. század végi-16. század eleji csúcsíves ablakok helyezkedtek el. Ez utóbbihoz tartozó mérműtöredékek egyes darabjai ma is megtalálhatók a parókián. Ezt a nyílásrendszert az 1894-es átalakítás során neogótikus ablakokkal roncsolták. Az elbontott középkori ablakkeretek számos darabját a D-i kapu befalazásában találtuk meg, azaz a D-i kaput csak ekkor szüntették meg. A D-i kapu profilizásának többszöri átmeszelését figyeltük meg, mely a kapu hosszú ideig tartó – még a református korban is feltételezhető – használatát bizonyítja. A kapu középkori küszökvét már nem találtuk meg, annak téglával kipótolta helyét feltártuk. A mai templom korát a D-i kapu határozza meg, mely a 14. század végére-15. század elejére tehető.

Az É-i oldalon újra előkerült a szentélyből nyíló egykori sekrestyeajtó. A sekrestye dongaboltozatos lefedésű volt; ennek lefaragott vállát szintén megfigyelhettük az É-i szentélyfalán. Az É-i hajófalán – eddig ismeretlen okból – az újkorban jelentős átfalazást hajtottak végre, mely a középkori fal elvékonyításával járt együtt. A barokk korban építették a Ny-i tornyot, melyhez É-ról toldalék épületrészt ragasztottak a 19. század végén.

A templomtól É-ra végzett szondázó ásatásunk során a templom korábbi periódusai kerültek felszínre. A templomhajótól É-ra 60 cm-re a hajófallal párhuzamosan futó, 5 m hosszú falalapot találtunk, mely mindkét végén D-i irányba befordult. Ez egy közelebből meg nem határozható alaprajzú – minden bizonnyal a templom legkorábbi korszakához tartozó – falrészlet, melynek összefüggéseit csak egy esetleges belső ásatás során lehet tisztázni.

Ezt a korai, talán Árpád-kori épületet K-i irányban meghosszabbították. Az előbb említett K-Ny-i irányú fal vonalában egy 3,7 m hosszú, utólag hozzátoldott kőfalat találtunk, mely K-i sarkán D-i irányban szintén befordul. Feltételezésünk szerint ez a későbbi templom hajójának ÉK-i falsarka. Ezt É-i irányban támpillérral erősítették meg, melynek alapozását szintén megtalál-